

ΣΠΕΝ

ΚΥΡΙΑΚΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΠΡΟΠΑΗΡΩΤΕΑ

Διὰ μὲν τὰς Ἀθήνας Δραχ. ν. 6
Διὰ δὲ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰς Ἐπαρχίας. 7
Διὰ δὲ τὸ Ἐξωτερικὸν φράγκα χρυσ. 8
Διὰ δὲ τοὺς ἐν τῷ ἑσωτερικῷ τῆς Ἀνατολῆς
μετὰ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν 10
Οὐδεμίᾳ πληρωμῇ γίνεται ἄνευ ἀποδείξεως.
Πᾶσα δὲ ἀπόδειξις πληρωμῆς πρέπει νὰ ᾖ ἐντυπος καὶ νὰ
φέρῃ τὴν Ὑπογραφήν καὶ τὴν Σφραγίδα τῆς Διευθύνσεως.

Συντάσσεται ὑφ' ὅδς καὶ ἀρέκαθεν δρουν.

Ἐπιστολαί, ὡς καὶ πᾶν ἔγγραφον, ἐπιγράφονται
Πρὸς τὴν Σύνταξιν τῆς Θρησκευτικῆς
ἐφημερίδος «Σιών» εἰς Ἀθήνας.

Ἐκδίδεται τετράκις τοῦ μηνός.

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ

Ἐν Ἀθήναις παρὰ τῇ Διευθύνσει τῆς θρησκευτικῆς ἐφημερίδος
Σιών (παρὰ τῇ Ἀγ. Εἰρήνῃ, ὁδ. Καρόρη, ἀριθ. 7)
Ἐν δὲ ταῖς ἑπαρχίαις καὶ τῷ ἑξωτερικῷ παρὰ τοῖς κ. κ. ἀν-
ταποκριταῖς αὐτῆς.
Διατρίβαι σύντομοι καὶ σύμφωνοι πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐφη-
μερίδος γίνονται δεκταὶ πρὸς καταχώρησιν.

«Καθεύδοντες διατελοῖτε ἄν, εἰ μὴ τινα ἄλλον
ὁ Θεὸς ἐπιπέμψῃ κηδόμενος ὑμῶν»
Σωκράτης.

«Ἦξει ἐκ ΣΙΩΝ ὁ ρυόμενος . . . ἐκ γὰρ Σιών ἐξελεύσεται
νόμος, καὶ κρινεῖ ἀνά μέσον τῶν ἐθνῶν»
Ἡσαίας.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

ΚΥΡΙΑΚΗ Η΄. ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ.

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ

«Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς.
Ἐρχομαι πρὸς ὑμᾶς».

Ἰωάν. δ΄, 18.

Κατὰ τὴν μεγάλην ταύτην ἡμέραν κατὰ
γράμμα ἐξεπληρώθη ἡ ἐπαγγελία τοῦ Ἰησοῦ
πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, ὅτι «οὐκ ἀφήσει αὐ-
τοὺς ὀρφανούς».

Κατὰ τὴν ἁγίαν ταύτην ἡμέραν ὁ Πατὴρ
ἐπεμφεν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ τὸν «Πα-
ράκλητον, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ παρὰ τοῦ Πα-
τρὸς ἐκπορεύεται», ὅπως οἰδάζῃ τοὺς μαθη-
τὰς πάντα, καὶ ὑπομνήσῃ αὐτοῖς πάντα, ἃ
εἶπε ζῶν μετ' αὐτῶν ὁ Κύριος. «Ὁ δὲ Παρά-
κλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψῃ ὁ Πα-
τὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει
πάντα, καὶ ὑπομνήσῃ ὑμᾶς πάντα, ἃ εἶπον ὑ-
μῖν» (Ἰωάν. ιδ΄, 26. παράβ. ιε΄, 26).

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, πεντηκοστὴν ἀπὸ
τοῦ Πάσχα (ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς
Πεντηκοστῆς), ἐν ᾧ «οἱ μαθηταὶ ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυ-
μαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος,
ὥσπερ φορομένης βιαίας προῆς, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλος
τὸν οἶκον, οὗ ἦσαν καθήμενοι καὶ ὠφθησαν αὐτοῖς
διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὥσει πυρός, ἐκάθισέ τε ἐφ'
ἑκάστην αὐτῶν, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύ-
ματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέροις γλῶσσαις,
καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι»
(Πράξ. β΄, 1-4).

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην «Πάρθοι, Μῆδοι καὶ
Ἑλαμίται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν,
Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀ-
σίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον καὶ
τὰ μέρη τῆς Αἰθίως τῆς κατὰ Κυρήνην, καὶ οἱ ἐπι-
δημοῦντες Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοι τε καὶ προσήλυτοι,
Κρήτες καὶ Ἀραβες», ἕκαστος ἤκουσαν λαλου-
μένην ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων τὴν ἰδίαν αὐτοῦ
γλῶσσαν (Πράξ. β΄, 9-11).

Καὶ ἰδοὺ, ἀμέσως ὁ Πέτρος ἐπαίρει τὴν φω-
νὴν αὐτοῦ, καὶ ἀναπτύσσει τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ
Ναζωραίου, καὶ μετὰ τοσαύτης δεινότητος κη-
ρύττει τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὃν
οἱ Ἰουδαῖοι ἐσταύρωσαν, ὥστε ἀσμένως ἀπο-

δεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ βαπτίζονται· καὶ
ἐνῷ μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐξ 120 μόνον ψυ-
χῶν συνίστατο ἡ πρώτη ἁγία νεοσσιὰ τοῦ Κυ-
ρίου (Πράξ. α΄, 14), ἤδη ἀμέσως μετὰ τὸ κήρυγμα
τοῦ Πέτρου τρεῖς χιλιάδες λαοῦ προστίθενται
εἰς τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου. «Οἱ μὲν οὖν ἀσμέ-
τως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν·
καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ φυγαὶ ὥσει τρι-
χίλιαι» (Πράξ. β΄, 14-41). Ἐφ' ᾧ ἡ ἁγία ἡ-
μῶν Ἐκκλησία σήμερον οὐ μόνον τὴν κάθο-
δον τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐορτάζει, ἀλλὰ καὶ
τὴν ἐπὶ γῆς ἐπίσημον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ
Χριστοῦ ἵδρυσιν. Ἐνῷ λοιπὸν κατὰ τὴν Ἰου-
δαϊκὴν Πεντηκοστὴν οἱ Ἰουδαῖοι ἐορτάζουσι
τὴν ἐορτὴν τῶν ἑπτὰ ἀπὸ τοῦ Πάσχα ἐβδομά-
δων (Ἐξοδ. κγ΄, 16. Λευϊτ. κγ΄, 15, 16.), τὴν
ἐορτὴν τῶν πρωτογεννημάτων (Ἐξοδ. κγ΄, 23)
καὶ τὴν ἐν Σινᾷ λῆψιν τοῦ νόμου (Hieronym.
ad Fabil. 7. Siegel τόμ. IV. σ. 214), ἡμεῖς
οἱ Χριστιανοὶ ἐορτάζομεν τὴν κάθοδον τοῦ
παναγίου Πνεύματος, τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἐκκλη-
σίας καὶ τὴν ἐν Σιών λῆψιν τῆς χάριτος.

Ἦδη αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐξόχως ἐτίμων
τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς Πεντηκοστῆς (Πράξ.
ἡ, 16. Α΄ Κορινθ. ιγ΄, 8), καὶ διέταξαν ἵνα
ἐπιστήμως ἐορτάζωμεν αὐτήν. «Μετὰ δὲ δέκα ἡ-
μέρας ἀπὸ τῆς Ἀναλήψεως, ἥτις ἀπὸ τῆς πρώτης Κυ-
ριακῆς πεντηκοστὴ γίνεται, ἐορτὴ μεγάλη ὑμῖν
ἔστω· ἐν αὐτῇ γὰρ, ὡς τριτὴ, ἀπέστειλεν εἰς ἡμᾶς ὁ
Κύριος Ἰησοῦς τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος,
καὶ ἐπλήσθημεν αὐτοῦ τῆς ἐνεργείας, καὶ γλῶσσαις
καιναῖς ἐλάλησαμεν, καθὼς ἐκεῖνο ὑπῆρχε ἐν ἡμῖν·
καὶ ἐκηρύξαμεν Ἰουδαίοις τε καὶ ἔθνεσιν αὐτὸν εἶναι
τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ὀρισμένον ὑπ' αὐτοῦ
κριτὴν ζώντων καὶ νεκρῶν» (Ἀποστ. Διατ. βιβλ.
Ε΄, κεφ. 20).

Τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐορτῆς δεικνύουσιν
αὐτὰ τὰ ὀνόματα, δι' ὧν οἱ ἀρχαῖοι Χριστι-
ανοὶ ἐκάλουν αὐτήν «Πεντηκοστὴν ἁγίαν, ἱερὰν,
σεπτήν καὶ σεβάσμιον, ἡμέραν τοῦ Πνεύματος,
ἡμέραν ἐπιδημίας (Γρηγ. Ναζ. Λόγ. 44), προ-
θεσμίαν ἐπαγγελίας, ἐλπίδος συμπλήρωσιν,
ἐορτὴν μεθεορτον, ἐορτὴν τελευταίαν· ὁ δὲ
ἱερὸς Χρυσόστομος καλεῖ αὐτήν «Μητρόπολιν
τῶν ἐορτῶν καὶ καρπὸν τῆς τοῦ Κυρίου ἐπαγ-
γγελίας» (Χρυσόστ. εἰς τὴν ἁγίαν Πεντ. Λόγ. 6΄,
ἐκδ. 1512. σ. 610).

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην διὰ τῆς
καθόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπιστῶθη τὸ
μέγα μυστήριον τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ
ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος, διὰ τοῦτο
ἡ Κυριακὴ αὕτη καὶ «Κυριακὴ τῆς ἁγίας Τρι-
άδος» καλεῖται. Καὶ κατὰ μὲν τὴν Κυριακὴν,
ἀκριβῶς πεντηκοστὴν ἀπὸ τοῦ Πάσχα ἡμέραν,
ἡ Ἐκκλησία ἐορτάζει τὴν εἰς τοὺς Ἀποστό-
λους ἐπιδημίαν ἣτοι κάθοδον τοῦ ἁγίου
Πνεύματος, τὴν δὲ ἐπιούσαν ἀποκλειστικῶς
ὄρισεν εἰς ἐορτὴν τοῦ ἐπιδημήσαντος ἤδη ἁ-
γίου Πνεύματος ὅθεν καὶ ἐν τῷ Συναξαρίῳ τῆς
Δευτέρας τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀναγινώσκομεν.
«Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, Δευτέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς,
αὐτὸ τὸ πανάγιον καὶ ζωοποιὸν καὶ παντοδύ-
ναμον ἐορτάζομεν Πνεῦμα, τὸν ἕνα τῆς Τριά-
δος Θεόν, τὸ ὁμότιμον, καὶ ὁμοούσιον καὶ ὁ-
μόδοξον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ».

Τὸ ἅγιον Πνεῦμα λέγεται «Παράκλητος»,
ὡς παρηγοροῦν καὶ παραμυθοῦν τοὺς αὐτὸ λαμ-
βάνοντας. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς, ὡς εἰς τῆς
ἁγίας Τριάδος, εἶναι καὶ καλεῖται «Παράκλη-
τος», διὰ τοῦτο ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος ὁμιλῶν καλεῖ αὐτὸ «ἄλλον Παράκλητον»
(Ἰω. ιδ΄, 16).

Οἱ ἀρχαῖοι Χριστιανοὶ Πεντηκοστὴν ἐνόουν
κυρίως ἅπαν τὸ μεταξὺ τοῦ Πάσχα καὶ τῆς
Κυριακῆς ταύτης χρονικὸν διάστημα (Α΄. Οἰκ.
Συνοδ. Καν. κ΄. Tertullian. de jejun. κεφ. 14. de
idolol. κεφ. 14. de oratione κεφ. 23 (Spa-
tio pentecostes). Ambros. sermo 61. Siegel
τόμ. IV. σ. 212. Guericke σ. 179). βραδύ-
τερον δὲ, ὅτε ἡ ἐορτὴ τῆς Ἀναλήψεως ἐν τῷ
ἐπιστήμῳ κύκλῳ τῆς Χριστιανικῆς ἐορτολο-
γίας ὠρίσθη (Ἀποστ. Διατ. βιβλ. Ε΄, κεφ. 19),
Πεντηκοστὴν λέγοντες ἐνόουν καὶ ἐννοοῦμεν
τὴν πεντηκοστὴν ἀπὸ τοῦ Πάσχα ἡμέραν, ἣτις
ἐκτοτὲ καὶ τὴν προσωνομίαν «Κυριακὴ τῆς
Πεντηκοστῆς» ἔλαβεν.

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν πενήκοντα τοῦτων
ἡμερῶν οἱ Χριστιανοὶ δὲν ὤφειλον νὰ προσεύ-
χωνται γόνυ κλίνοντες (Α΄. Οἰκ. Συνοδ. Καν.
κ΄. Tertull. de cor. κεφ. 3. Siegel IV. σ.
212.), οὔτε νὰ πενθῶσιν ἢ νὰ νηστεύωσιν. «Ἐν-
οχος γὰρ ἁμαρτίας ἔσται ὁ τὴν Κυριακὴν νη-
στεύων, ἡμέραν ἀναστάσεως οὖσαν, ἣ τὴν Πεν-

τη κοσμήν, ἡ ὁλως ἡμέραν ἑορτῆς κατη-
φών· εὐφρανθῆναι γὰρ δεῖ ἐν αὐταῖς, ἀλλ' οὐ
πενθῆσαι» ('Αποστ. Διατ. βιβλ. Ε. κεφ. 20.
8). Αἱ ἐλεημοσύναι καὶ τὰ ἔργα τῆς φιλαν-
θρωπίας ἡσχοῦντο προθυμότερον καὶ συντο-
νώτερον (Lactant. de vero Dei cultu κεφ.
12)· οἱ δούλοι ἤργουν ('Αποστ. Διατ. η', 33)
· ὅσοι δ' ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἄξιοι συμπαθείας ἐκη-
ρύσσοντο ἀπελεύθεροι (Siegel τόμ. IV. σ. 213)
· ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς ἐτελεῖτο ἡ θεία Λειτουργία
καθ' ἐκάστην, καὶ οἱ πιστοὶ συνεχέστερον μετε-
λαμβάνον τῶν ἀχράντων Μυστηρίων (Ambr.
comment. in Luc. κεφ. 1. Siegel τόμ. IV.
σ. 213)· ἐκ δὲ τῶν ἁγίων Γραφῶν ἀνεγινώ-
σκοντο ἐξόχως αἱ Πράξεις τῶν 'Αποστόλων,
ἐν αἷς σαφέστερον πιστοῦται ὁ λόγος καὶ τὸ
θαῦμα τῆς τοῦ Κυρίου 'Αναστάσεως (Χρυσόφ.
'Ομιλ. λγ'· εἰς τὴν Γένεσιν. August. tract. 6.
in Ion Siegel τόμ. IV. σ. 213).

Ἰδιαζόντως δὲ μεγαλοπρεπῶς ἦγετο ἡ ἑορτὴ
τῆς Πεντηκοστῆς εἰς τὰς αὐλὰς τῶν Αὐτοκρα-
τόρων τοῦ Βυζαντίου, ἐνθα οἱ Βένετοι καὶ ἄλ-
λοι εἰς διαφόρους δοχὰς (ἡχοὺς) ἐψάλλον ὕ-
μνους τῆς ἑορτῆς, καὶ ἐπολυχρόνουν τοὺς εὐ-
σεβεῖς Αὐτοκράτορας (παράβ. Κωνστ. Πορφ.
τόμ. Α'. σ. 58). Οἱ δὲ Πατριάρχαι τοῦ Βυζαν-
τίου, κατὰ προνόμιον ὑπ' αὐτῶν τῶν Αὐτοκρα-
τόρων χορηγηθὲν αὐτοῖς, ἐφόρουν ἐξαιρετικῶς
τότε(α) τὸν χρυσοῦφαντον Δαλματικὸν χιτῶνα,
ὃν ἡ μετριοφροσύνη τῶν ἁγίων 'Αρχιερέων
σάκκον ἐκάλεσεν, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ παρὰ
τοῖς Ἰουδαίοις σάκκου τῆς μετανοίας ('Ησ. γ', 25).

«Ο Ἑσπερινός».

Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἐπειδὴ πολλοὶ
τῶν Χριστιανῶν ἐναντίον τῶν Ἀποστολικῶν
Διατάξεων καὶ παραδόσεων, ἐξ εὐλαθείας, κατὰ
τὴν Κυριακὴν ταύτην ἐνήστευον ἕως ἑσπέρας,
ὅπως νήστευσιν κλίνωσι τὸ γόνυ καὶ ἀκού-
σωσι τῶν συγκινητικῶν εὐχῶν τοῦ Ἑσπε-
ρινοῦ, ἡ Ἐκκλησία, τὴν εὐσεβῆ ταύτην πρό-
θεσιν τῶν Χριστιανῶν τούτων οἰκονομοῦσα,
τὸν Ἑσπερινὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀμέσως
ἐν τῷ τέλει τῆς θείας Λειτουργίας τὴν πρω-
ΐαν τῆς Κυριακῆς ἐπισυνῆψε, λύουσα οὕτω
αὐτοὺς τοῦ ἀτόπου πένθους τῆς νηστείας, καὶ
ἀφήνουσα αὐτοῖς τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἐλεύ-
θερον εἰς πνευματικὴν θυμῆδιαν.

Τούτους δὲ τοὺς ἐξ εὐθεβοῦς φόβου τὸ πά-
λαι νηστεύοντας πατρικῶς ἐλέγχει ὁ θεῖος
Χρυσόστομος ('Ομιλ. ι. εἰς τὴν Γένεσιν. 'Ομιλ.
θ' καὶ ι. εἰς τοὺς Ἀνδριάντας, καὶ Λόγω β'.
μετὰ τὰς Καλένδας).

Ἀληθῶς δὲ μεγαλοπρεπεῖς, πλήρεις ὕψους
καὶ μεσταὶ δογματικῆς θεολογίας καὶ μητρί-
κοῦ φίλτρου, πρὸς τοὺς ἀπελθόντας ἡμῶν ἀ-
δελφούς εἰσιν αἱ ἐν τῷ Ἑσπερινῷ τούτῳ τοῦ
ἁγίου Πνεύματος ἀναγινωσκόμεναι εὐχαί.

Μετὰ τὴν εἰσοδὸν, ἀντὶ τοῦ συνήθους Προ-
κειμένου, ψάλλεται μελωδικῶς τὸ τοῦ ψαλ-
μοῦ, «Τὶς Θεὸς μέγας, ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν; σὺ
εἶ ὁ Θεός, ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος». Ἀμέσως
δὲ προτρεπόμεθα ὑπὸ τοῦ Διακόνου ὅπως κλί-
νωμεν τὰ γόνατα ἐν κατανύξει ψυχῆς καὶ συν-
τριβῇ καρδίας, καὶ πάντων ἀσκεπῶν καὶ γονυ-
κλινῶν ὄντων ὁ Ἱερεὺς ἀρχεται τῆς Α'. εὐχῆς.

«Ἀχραντε, ἀμίαντε κλπ.», ἐν ἡ ἐξαιρετικῶς
κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς Πεντηκοστῆς δεόμε-

θα τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ὅπως ἐπακούσῃ καὶ μνη-
σθῇ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν καὶ κατακρίτων, καὶ ἐπι-
σφύσῃ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὅπως
ἀμαρτίας νεότητος ἡμῶν καὶ ἀγνοίας ἡμῶν μὴ
μνησθῇ, ὅπως καθάρισις ἡμᾶς ἐκ τῶν κρυφίων
ἡμῶν, ὅπως μὴ ἀπορρίψῃ ἡμᾶς εἰς καιρὸν γή-
ρατος, πρὶν ἢ δὲ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν γῆν ἀξι-
ώσῃ ἡμᾶς ἵνα ἐπιστρέψωμεν εἰς αὐτὸν, ὅπως
ἐπιμετρήσῃ τὰς ἀνομίας ἡμῶν διὰ τοῦ μέτρου
τῶν μεγάλων αὐτοῦ οἰκτιρμῶν, ὅπως ἐπιβλέ-
ψῃ ἐξ ὕψους ἁγίου αὐτοῦ ἐπὶ τὸν περιεστῶτα
λαὸν τὸν παρ' αὐτοῦ τὸ πλοῦσιον ἀπεκδεχό-
μενον ἔλεος, ὅπως Ἀγγέλῳ πιστῷ παρακα-
τῇται ἡμᾶς, δῶ συγγνώμην τοῖς ἐπ' αὐτὸν
ἐλπίζουσιν καὶ καθάρισις ἡμᾶς τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ
ἁγίου αὐτοῦ Πνεύματος.

Ἐπισυνάπτεται ἐτέρα μικρὰ εὐχή.

Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ γονυκλισίᾳ εὐχεται ὁ Ἱε-
ρεὺς τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ὅπως δια-
νοίξῃ ἡμῶν τὰ χεῖλη, καὶ διδάξῃ ἡμᾶς πῶς
δεῖ καὶ ὑπερῶν χρῆ προσεύχεσθαι, ὅπως
κυβερνήσῃ ἡμῶν τὴν ζωὴν, ὅπως παράσχῃ εἰς
τοὺς διαλογισμοὺς ἡμῶν πνεῦμα σοφίας, εἰς
τὴν ἀφροσύνην ἡμῶν πνεῦμα συνέσεως, ὅπως
ἐν τοῖς ἐγκάτοις ἡμῶν ἐγκαινίσῃ πνεῦμα εὐθὲς,
καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ στηρίξῃ τὸ ὀλισθη-
ρὸν τῆς διανοίας ἡμῶν, ἵνα καταξιώθωμεν ποιεῖν
τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ὅπως μὴ παρίδῃ ἡμᾶς
συναπατωμένους τοῖς φθειρομένοις τοῦ κόσμου
τούτου τερπνοῖς, ἀλλ' ἐνισχύσῃ ἡμᾶς ὁρέγε-
σθαι τῆς ἀπολαύσεως τῶν μελλόντων θησαυ-
ρῶν, τέλος, ὅπως δέξῃται τὰς γονυπετεῖς ἡμῶν
δεήσεις ὡς θυμίαμα δεκτὸν, ἀναλαμβάνομενον
ἐνώπιον τῆς ὑπεραγάθου αὐτοῦ βασιλείας.

Εἰς τὴν εὐχὴν ταύτην ἐπισυνάπτεται μικρὰ
πλὴν ἐκφραστικωτάτῃ εὐχῇ, ὅπως ὁ Κύριος
προσδέξῃται τὴν ἑσπερινὴν ἡμῶν ταύτην θυ-
σίαν, καταξίωσῃ ἡμᾶς ἀμέμπτως τὸ νυκτερι-
νὸν στάδιον διελθεῖν, λυτρώσῃται ἡμᾶς ἀπὸ
πάσης ταραχῆς καὶ δειλίας, χαρίσῃται ταῖς
ψυχαῖς ἡμῶν κατανύξιν καὶ τοῖς λογισμοῖς
ἡμῶν μέριμναν τῆς ἐν τῇ φοβερᾷ καὶ δικαίᾳ
αὐτοῦ κρίσει ἐξετάσεως κλπ.

Ἐν τῇ τρίτῃ γονυκλισίᾳ παρακαλεῖ ὁ Ἱε-
ρεὺς τὸν ὑπερχάλλως διὰ τὴν ἡμετέραν σωτη-
ρίαν πᾶσαν οἰκονομίαν πληρώσαντα, τὸν εἰς
Ἄδου καταβάντα καὶ μοχλοὺς αἰωνίους συν-
τρίψαντα καὶ τοῖς κάτω καθημένοις ἄνοδον
ὑποδείξαντα, αὐτὸν τὸν Κύριον τῆς ἀενάου
δόξης, τὸ ἐξ αἰδίου φωτὸς αἰδίου φῶς, τὸν ἡ-
λίον τῆς Δικαιοσύνης, ὅπως ἐπακούσῃ ἡμῶν,
καὶ τὰς ψυχὰς τῶν προκεκοιμημένων Πατέ-
ρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ λοιπῶν συγγενῶν
κατὰ σάρκα καὶ πάντων τῶν οἰκείων τῆς
πίστεως ἀναπαύσῃ ἐν τόπῳ χλοερῷ, ἐν τόπῳ
ἀναψύξεως, ὁπόθεν εἶναι μακρὰν πᾶσα ὁδύνη,
λύπη καὶ στεναγμός, καὶ κατατάξῃ τὰ πνεύ-
ματα αὐτῶν ἐν σκηναῖς δικαίων, καὶ εἰρήνης
καὶ ἀνέσεως ἀξιώσῃ αὐτοὺς κτλ.

Ἐπισυνάπτεται ἐτέρα εὐχή ὑπὲρ τῶν κεκοι-
μημένων, ἐν ἡ μετὰ συντόνους δεήσεις καὶ
ἱκεσίας, ὅπως ἀναπαύσῃ ὁ Κύριος πατέρας ἐ-
κάστου, μητέρας, τέκνα, ἀδελφούς, ἀδελφάς,
καὶ εἴτι ἄλλο ὁμογενὲς καὶ ὁμόφυλον, καὶ κα-
τατάξῃ τὰ πνεύματα αὐτῶν καὶ τὰ ὀνόματα
ἐν βίβλῳ ζωῆς, ἐν κόλποις Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ
καὶ Ἰακώβ, ἐν χώρα ζώντων, εἰς βασιλείαν
οὐρανῶν, ἐν Παραδείσῳ τρυφῆς, ἐκφέρεται ἡ
τοσοῦτον παραμυθητικὴ διδασκαλία, ὅτι οὐκ
ἔστι τοῖς δούλοις τοῦ Κυρίου θάνατος, ἐκδη-
μούντων ἡμῶν ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ πρὸς τὸν
Θεὸν ἐνδημούντων, ἀλλὰ μετὰστασις ἀπὸ τῶν

λυπηροτέρων ἐπὶ τὰ χρηστότερα καὶ θυμηδέ-
στερα, καὶ ἀνάπαυσις καὶ χαρὰ.

Ἀκολουθεῖ ἡ ἐβδόμη καὶ τελευταία εὐχή,
ἐν ἡ δέεται ὁ Ἱερεὺς, ὅπως παράσχῃ ἡμῖν ὁ
Θεὸς τὴν παροῦσαν ἐσπέραν καὶ τὴν ἐπιούσαν
νύκτα εἰρηνικὴν, καὶ δῶ ἡμῖν ὕπνον πάσης δια-
βολικῆς φαντασίας ἀπηλλαγμένον, ἵνα καὶ ἐπὶ
ταῖς κοιταῖς ἡμῶν κατανυγόμενοι μνημονεύ-
ωμεν τοῦ παναγίου αὐτοῦ ὀνόματος, καὶ ἐν
ἀγαλλιάσει ψυχῆς διαναστώμεν πρὸς δοξολο-
γίαν τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος.

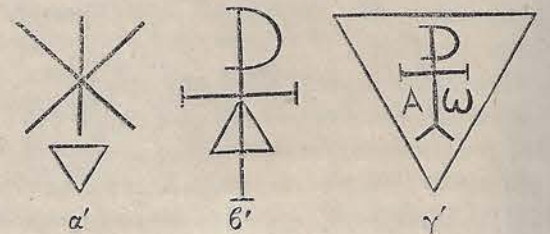
Οἱ νεοφώτιστοι.

Ἦδη καθ' ὅλην τὴν νύκτα τῆς παραμονῆς τῆς
μεγάλης ταύτης ἑορτῆς, τὰ πλήθη τῶν πρὸς
τὸ φῶτισμα παρασκευαζομένων συνωθοῦντο εἰς
τὰ βαπτιστήρια τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, καὶ ὡς
ποτε κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην τῆς καθόδου τοῦ
ἁγίου Πνεύματος τρισχίλια ψυχὰι ἐπέστρε-
ψαν εἰς τὸν Κύριον διὰ τοῦ Ἀποστόλου Πέ-
τρου, οὕτω καὶ νῦν πλείονες ψυχὰι κατηγου-
μένων ἐσπευδον, ὅπως διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτί-
σματος τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς
Ἐκκλησίας συγκαταλέγωνται. Καὶ οὕτω, ἐν τῇ
ἱερᾷ Λειτουργίᾳ τῆς μεγάλης ταύτης ἑορτῆς
διεκρίνοντο μεταξὺ τῶν πιστῶν λευκοφοροῦν-
τες οἱ νεοφώτιστοι, τὰ ἐν τῇ πίστει ἀρτιγέν-
νητα ταῦτα βρέφη, οἱ κατὰ τὴν ἱερὰν ταύτην
νύκτα εἰς τὴν υἱοθεσίαν ἐγγραφέντες νέοι υἱοὶ
τῆς χάριτος, περὶ ὧν ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἐν
μὲν τῷ πρώτῳ αὐτοῦ εἰς τὴν Πεντηκοστὴν
Λόγῳ λέγει· «Καὶ γὰρ εἰ μὴ Πνεῦμα ἅγιόν
ἐστὶν ἐν ἡμῖν, πῶς ἂν οὗτοι οἱ κατὰ τὴν ἱερὰν
νύκτα ταύτην φωτισθέντες τῶν ἀμαρτιῶν ἀπηλ-
λάγησαν;» (σ. 605)· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ πα-
τρικῶς πρὸς αὐτοὺς στρέφων τὸν λόγον, νου-
θετεῖ καὶ παρακαλεῖ λέγων· «Ὑμεῖς μὲν οὖν,
παρακαλῶ, οἱ σήμερον εἰς τὴν υἱοθεσίαν ἐγ-
γραφέντες, οἱ τὸ λαμπρὸν τοῦτο περιβάλοιον
ἐνδυσάμενοι, πάσῃ φυλακῇ τὴν παιδρότητα,
ἐν ἡ νῦν ἐστε, διατηρήσατε, πανταχόθεν ἀπο-
τειχίσαντες τῷ διαβόλῳ τὴν εἰσοδὸν» (σ. 614).

Διὰ τοῦτο δὲ ἐν τῇ ἑορτῇ ταύτῃ ἀντὶ τοῦ
Τριταγίου ὕμνου ψάλλεται ἐν τῇ ἱερᾷ Λει-
τουργίᾳ τὸ «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χρι-
στὸν ἐνεδύσαθε. Ἀλληλουῖα».

Τριαδικὰ Σύμβολα.

Τὸ μὲν ἕνεκα τῶν φοβερῶν διωγμῶν κατὰ
τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας, τὸ δὲ ἕνεκα τοῦ
ὕψους τῶν δογμάτων τῆς πίστεως, οἱ πρῶτοι
Χριστιανοὶ μετὰ πολλῆς ἀγάπης δι' ὠρισμέ-
νων συμβόλων παρίστων, καὶ ἀνεμιμνήσκοντο
τῶν δογματικῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως. Οὕτω
οἱ ἀρχαῖοι Χριστιανοί, πλὴν τοῦ σχήματος
τοῦ ἀπλοῦ ἢ ἀκτινωτοῦ Τριγώνου, θέλοντες ἐν
κρυπτογραφικῶς συμβόλοις νὰ δηλώσωσι τὸ
Τριαδικὸν τῆς Θεότητος καὶ τὴν ἐν μονάδι ἀ-
σύγχυτον ἐνότητα τῶν προσώπων, ἐν ἐνὶ κύ-
κλῳ συνέπλεκον τρεῖς ἐλλείψεις ἢ τρεῖς κύ-
κλους (Μονὰς ἐν Τριάδι, unitas in trinitate).
θέλοντες δὲ νὰ φανερῶσιν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς
Χριστὸς εἶναι ἐν τῶν προσώπων τῆς ἁγίας
Τριάδος, ὑπὸ τὸ μονόγραμμα τοῦ Ι. Χ. ἔθετον
μικρὸν τρίγωνον, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ ἐμφαίνεται
σχήματι (Kraus τόμ. β'. σ. 227).

α'

β'

γ'

(α) Τὸ κατ' ἀρχὰς μόνον ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐφόρει τὸν
αὐτοκρατορικὸν τοῦτον Δαλματικὸν χιτῶνα τρεῖς τοῦ ἔτους, κατὰ
τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων, τὴν τοῦ Πάσχα καὶ τὴν τῆς Πεν-
τηκοστῆς· βραδύτερον ὅμως κατέστη ἄμφιον κοινὸν καὶ τῶν ἄλλων
Πατριαρχῶν, Μητροπολιτῶν καὶ Ἀρχιεπισκόπων, ἔτι δὲ βραδύτερον
πάντων τῶν Ἐπισκόπων.

Ἵνα δὲ δηλώσωσιν, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς, εἰς ὃν τῆς ἀγίας Τριάδος, ἐπαθεν ἄνθρωπος γενόμενος, τὸ τρίγωνον τοῦτο ἀνθρώπων ἐπὶ Σταυροῦ, ὅστις συγχρόνως ἐσχημάτιζε καὶ τὰ ἀρχικά τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ Ι.ΧΡ., ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ τούτῳ συμβόλῳ καταφαίνεται (παράβ. ΟΠ σ. 134). Πρὸς δηλῶσιν δὲ ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστὶν ἐκ τῆς οὐσίας τῆς ἀγίας Τριάδος, ἔγραφον ἐντὸς τριγώνου τὰ ἀρχικά τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, συμπεπλεγμένα μετὰ τοῦ Σταυροῦ καὶ τῶν ἀρχικῶν στοιχείων τῆς Ἀποκαλύψεως Α, Ω. ὡς ἐν τῷ τρίτῳ δείκνυται σχήματι (ΟΠ σ. 154).

Εἰκόνες τῆς ἀγίας Πεντηκοστῆς.

Εἰς τὰς ἱεράς εἰκόνας, τὰς παριστώσας τὴν ἱερὰν Πεντηκοστὴν, ἥτοι τὴν συνάθροισιν τῶν Ἀποστόλων ὑπὸ τὴν σεπτὴν προεδρείαν τῆς Θεομήτορος, καὶ τὴν ἐπ' αὐτοὺς καθόδον τοῦ ἁγίου Πνεύματος, βλέπομεν ἐξωγραφημένον ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν ἄνθρωπον τινα, ὅστις βαστάζει ὀθῶνην, ἐφ' ἧς κεῖνται εἰλητάρια ἢ κεφαλαί. Πολλοὶ τῶν Βυζαντινῶν ἀγιογράφων, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ζωγράφων (σ. 144), ἐπιγράφουσιν ἐπ' αὐτοῦ «ὁ κόσμος», ὅτι δηλαδὴ διὰ τούτου παρίσταται ἡ ἀνάπλασις τοῦ κόσμου, ἢ ἡ διὰ τοῦ μετ' ὀλίγον γενικοῦ κηρύγματος τῶν Ἀποστόλων συμμετοχὴ συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡδὴ ἐκχεομένην χάριν.

Κατὰ Νικόδημον τὸν Ἀγιορείτην, ἡ ἐπιγραφή αὕτη φαίνεται ὅτι εἶναι ἄτοπος, προσερχομένη ἐκ παρεξηγήσεως ἄλλων ἀρχαιοτέρων παραστάσεων τῆς ἱερᾶς Πεντηκοστῆς, καθ' ἃς ὁ ἄνθρωπος οὗτος δὲν σημαίνει τὸν κόσμον, ἀλλὰ τὸν προφήτην Ἰωὴλ, ὅστις ἐν τῷ β' κεφ. στίχ. 28 προσέφητευσεν τὴν καθόδον τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰπὼν· «Καὶ ἔσται μετὰ ταῦτα, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται, καὶ οἱ νεαροὶ ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται». Ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ κόσμου παράστασις εἶναι καθ' ἡμᾶς δεδικαιολογημένη, διότι ἐπὶ ἀρχαιοτάτων Χριστιανικῶν παραστάσεων ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ βλέπομεν ἄνθρωπον κρατοῦντα ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὀθῶνην, ἐφ' ἧς πατεῖ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ὅστις σημαίνει τὴν γῆν καὶ τὸν κόσμον (παράβ. ΟΠ σ. 220). ὡσαύτως εἰς ἄλλας Χριστιανικὰς παραστάσεις ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ βλέπομεν περιτετυλιγμένα εἰλητάρια, δι' ὧν εἰλεῖται ἡ ἐν Χριστῷ σοφία (ΟΠ σ. 139).

Ἀποπωτάτῃ ὁμῶς εἶναι ἡ εἰς τὰς εἰκόνας τῆς Πεντηκοστῆς συμπάραστασις τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὡς πολλοὶ τῶν ζωγράφων ἐξ ἀμαθείας εἰκονίζουσι καθόσον, ὡς γνωστὸν, ὁ Παῦλος ἐν καιρῷ τῆς Πεντηκοστῆς ἦν εἰσέτι Ἰουδαῖος, καὶ μετὰ τὸν λιθοβολισμόν τοῦ Στεφάνου ἐπέστρεψεν εἰς Χριστὸν (Πράξ. κεφ. θ').

Ῥυμολογία.

Οἱ ὕμνογράφοι τῆς μεγάλης ταύτης ἑορτῆς, ἐν οἷς διατρέπουσιν Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Κοσμάς ὁ Μοναχὸς καὶ Λέων ὁ Βασιλεὺς καὶ Δεσπότης, μελωδικώτατα ἐξύμνησαν τὸ μέγα λείον τῆς ἡμέρας ταύτης. Οὕτω, τὸ πρῶτον Ἰδιόμελον τοῦ Ἑσπερινοῦ, ὡς περὶ ἡχηρὸς τῆς μεγάλης ταύτης ἑορτῆς κώδων, ἐξαγγέλλει οἶαν ἑορτὴν ἐορτάζομεν, καὶ τὸ μυστήριον ὅσον, ὡς μέγα τε καὶ σεβάσιμον.

«Πεντηκοστὴν ἐορτάζομεν, καὶ Πνεύματος ἐπιδημίαν, καὶ προθεσμίαν ἐπαγγελίας, καὶ ἐλ-

πίδος συμπλήρωσιν καὶ τὸ μυστήριον ὅσον, ὡς μέγα τε καὶ σεβάσιμον. Διὸ βοῶμέν σοι, Δημιουργέ τοῦ παντός, Κύριε, δόξα σοι».

Ὁ δὲ τρίτος ὕμνος ἐν λαμπρᾷ, σαφεὶ καὶ ζωηρᾷ ποιήσει περιγράφει τὴν δύναμιν καὶ χάριν τοῦ παναγίου Πνεύματος, ὡς ἐξῆς·

«Πάντα χορηγεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· βρῦει προφητείας, ἱερέας τελειοῖ, ἀγραμμάτους σοφίαν ἐδίδαξεν, ἀλιεῖς θεολόγους ἀνέδειξεν, ὅλον συγκροτεῖ τὸν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁμοούσιε καὶ ὁμόθρονε τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, Παράκλητε, δόξα σοι».

Λαμπρὸν καὶ τὸ πεντάστιχον, ὅπερ ἀπὸ τῆς ἑορτῆς ταύτης ἡ Ἐκκλησία λαβοῦσα καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἐν τέλει τῆς θείας Λειτουργίας ψάλλει·

«Εἶδομεν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν,
» Ἐλάβομεν Πνεῦμα ἐπουράνιον,
» Εὗρομεν πίστιν ἀληθῆ,
» Ἀδιαίρετον Τριάδα προσκυνοῦντες.
» Αὕτη γὰρ ἡμᾶς ἔσωσεν».

Μεγαλοπρεπὲς δὲ καὶ βασιλικὴν ἀπαστρέπτον λαμπρότητα εἶναι τὸ Δοξαστικὸν τοῦ Ἑσπερινοῦ, ἔργον τοῦ Βασιλέως Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, μαθητοῦ τοῦ σοφωτάτου Φωτίου (α).

Ὁ εὐσεβὴς Αὐτοκράτωρ συνέγραψε τὸν ὕμνον, ὅτε ἦν ἀκόμη διάδοχος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου, καὶ ἔφερε τὸν τίτλον Δεσπότης καὶ Βασιλέως. Ὡσεὶ δὲ νὰ προησθάνετο ἡ βασιλικὴ αὐτοῦ ψυχὴ, ὅτι μετὰ τινα ἔτη (τῷ 911 Ἰουνίου 11, ὡς ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἀγίας Πεντηκοστῆς), κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἐμελλε νὰ παραδώσῃ εἰς χεῖρας τοῦ Πλάστου τὸ ἑαυτοῦ πνεῦμα, ἐφρόντισεν ὅπως διὰ τοιούτου, πλήρους ὑψηλῆς δογματικῆς θεολογίας, ὕμνου, φιλοδωρήσῃται τὴν αἰετοπτερίαν ἐν τῷ πολυκυμάντῳ καὶ πολυπαθεῖ αὐτοῦ βίῳ παραμυθησαμένην αὐτὸν Ἐκκλησίαν· ἔχει δὲ ὡς ἐξῆς·

«Δεῦτε λαοί, τὴν τρισυπόστατον Θεότητα προσκυνήσωμεν, Τίδον ἐν τῷ Πατρὶ, σὺν ἁγίῳ Πνεύματι· Πατὴρ γὰρ ἀχρόνως ἐγέννησεν Υἱόν, σὺν ἀδίδιον καὶ σύμθρονον· καὶ Πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐν τῷ Πατρὶ, σὺν Υἱῷ δοξαζόμενον· μία δύναμις, μία οὐσία, μία Θεότης, ἦν προσκυνοῦντες πάντες λέγομεν· Ἅγιος ὁ Θεός, ὁ τὰ πάντα δημιουργήσας δι' Υἱοῦ, συνεργεῖα τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἅγιος ἰσχυρὸς, δι' οὗ τὸν Πατέρα ἐγνώκαμεν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπεδήμησεν ἐν κόσμῳ. Ἅγιος ἀθάνατος, τὸ Παράκλητον Πνεῦμα, τὸ ἐκ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ ἐν Υἱῷ ἀναπανόμενον. Τριάς ἀγία, δόξα σοι».

Δύο Κανόνες ἔχει ἡ ἑορτή· ὁ α' εἶναι Κοσμά Μοναχοῦ (743) (6), φέρων ἀχροστιχίδα «Πεντηκοστὴν ἐορτάζομεν» ὁ δὲ ἕτερος, εἰς ἱαμβικούς στίχους, εἶναι Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, τοῦ καὶ Ἀρχιᾶ καλουμένου. Κατὰ τὸν Ἀλλάτιον (Ρομπότ. Λειτουργ. σ. 321), Ἀρχιᾶς πιθανῶς ἦν τὸ οἰκογενειακὸν αὐτοῦ ἐπώνυμον, κατὰ δὲ Βαρθολομαῖον τὸν Κουτλουμουσιανὸν ἦν τιμητικὸν ἐπίθετον ἀπὸ τῆς

(α) Λέων ὁ σοφὸς εἶναι ὁ ποιητὴς καὶ τῶν ἑξῆς ὕμνων, περὶ ὧν ἴδιαν μονογραφίαν ἐν τῷ περιοδικῷ «Σιωτῆρι» ἐδημοσιεύσαμεν, καὶ τῶν ἐν τῷ Τριῳδίῳ Ἰδιόμελων τοῦ Ἑσπερινοῦ τοῦ Λαζάρου κλπ.

(6) Περὶ τοῦ Κοσμά τούτου ποιητῆς τις ἱσοψήφως ἐπαίξετο τὸ «Κοσμάς ἀκόσμος, καὶ λύρα ψηφίζομαι»· προσθεὶς δὲ ὡς ὁ ἀριθμητικὸς τὰ τοῦ ἀλφαβήτου γράμματα, τὰ ἀποτελοῦντα τὰς λέξεις Κοσμάς καὶ Λύρα, εὗρεν ὅτι ἀμφοτέρων τὸ ἀθροισμα εἶναι τὸ αὐτό· οἷον·

Κοσμάς	Λύρα
κ = 20	λ = 30
ο = 70	ρ = 400
σ = 200	υ = 100
μ = 40	α = 1
α = 1	
ς = 200	
531	531

(Παράβ. Boissonad. τόμ. 3. σ. 460. Ρομπ. Λειτουργ. σ. 3).

λατινομίκτου λέξεως Ἀρχιᾶ, σημαίνουσης πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν ἐπὶ τῶν φρουρίων σκοπῖαν τῶν στρατιωτῶν, ἐπομένως ὁ θεὸς οὗτος πατὴρ ἐπωνομάσθη Ἀρχιᾶς, «ὡς ἰστάμενος τρόπον τινα ἐπὶ τινος ἀρχίας, σκοπιᾶς», τουτέστιν ὡς ἀγρυπνος φύλαξ καὶ φρουρὸς τῶν πατρικῶν παραδόσεων, καὶ προμαχῶν τῶν τῆς πίστεως δογμάτων ἀκαταμάχητος καὶ ἀπρόσβλητος ἐκ τῶν ἐφόδων τῶν αἵρετικῶν (παράβ. πρόλογον εἰς τὸ Πεντηκοστάριον ἐκδ. 1880 σ. 5').

Ἐν τέλει ἀναφέρομεν τὰ εἰς τοὺς Αἰνους φαλλόμενα Ἰδιόμελα· τούτων τὸ πρῶτον ἀφηγεῖται τὰ τῆς καθόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καθὼς ὁ θεηγόρος Λουκάς ἀπεφθέγγετο· τὰ δὲ δύο ἐπόμενα εἰσὶ μεστὰ θεολογικῆς ἐννοίας καὶ ἐξόχου Ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως, ὡς ἐξῆς·

«Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦν μὲν αἰεὶ, καὶ ἔστι καὶ ἔσται, οὔτε ἀρχάμενον, οὔτε παυσάμενον, ἀλλ' αἰεὶ Πατρὶ καὶ Υἱῷ συνυπεταγμένον, καὶ συναριθμούμενον· ζωὴ καὶ ζωοποιῶν· φῶς καὶ φωτὸς χορηγόν· αὐτάγαθον καὶ πηγὴ ἀγαθότητος· δι' οὗ Πατὴρ γνωρίζεται, καὶ Υἱὸς δοξάζεται, καὶ παρὰ πάντων γινώσκεται, μία δύναμις, μία σύνταξις, μία προσκύνησις τῆς ἀγίας Τριάδος».

«Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, φῶς, καὶ ζωὴ, καὶ ζῶσα πηγὴ νοερὰ. Πνεῦμα σοφίας, Πνεῦμα συνέσεως· ἀγαθόν, εὐθὲς, νοερὸν, ἡγεμονεῖον, καθαῖρον τὰ πταίσματα. Θεός, καὶ θεοποιῶν, πῦρ ἐκ πυρὸς προῖον, λαλοῦν, ἐνεργοῦν, διαιροῦν τὰ χαρίσματα· δι' οὗ Προφήται ἀπαντες, καὶ Θεοὶ Ἀπόστολοι, μετὰ Μαρτύρων ἐστέφθησαν. Ἐξέον ἀκουσμα, ξένον θέαμα, πῦρ διαιρούμενον εἰς νομὰς χαρισμάτων».

Ταῦτα δὲ ὡς Δοξαστικὸν ἐπισφραγίζει ὁ τοῖς πᾶσι γνωστὸς περιεκτικώτατος ὕμνος·

«Βασιλεῦ οὐράνιε, Παράκλητε, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρὼν, ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν, καὶ ζωῆς χορηγός, ἐλθέ, καὶ σκῆψον ἐν ἡμῖν, καὶ καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης κηλίδος, καὶ σῶσον ἀγαθὴ τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

Ταῦτα περὶ τῆς μεγάλης καὶ ἀγίας ταύτης ἑορτῆς, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ τελουμένων.

Γ. Λαμπάκης.

Τὸ περὶ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἄρθρον, διὰ τὸ ἀνοικονόμητον τοῦ χώρου, ἀναβάλλεται εἰς τὸ ἐπόμενον φύλλον.

Λεξικὸν τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ἀκολουθῶ· ἐκ τοῦ α ταυτότητος δηλωτικῆς καὶ κλέυθος· τὴν αὐτὴν ὁδὸν ὑπάγω, ἐπομαί τι, περιπατῶ κατόπιν τινός, συμφωνῶ μετὰ τινός, μιμουμαι τινα, πράττω τι ἀπαρallάκτως, ὡς οἱ ἄλλοι· εἶμαι ὁπαδὸς τῶν δογμάτων, ἀποδέχομαι τὴν διδασκαλίαν τινός, πείθομαι, ὑποτάσσομαι τι. Ἐν τῇ Ν. Δ. ἀπαντᾷ δις καὶ ἐννεηκοντάκις· καὶ ἐν πρώτοις,

Ἀκολουθῶ, ἐπομαί τι, «Οἱ δὲ ὄχλοι, οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες» (Ματθ. ιζ', 27. ιδ', 13. κα', 9), ὁ ἐστὶν οἱ ἐρχόμενοι κατόπιν τοῦ Ἰησοῦ. Ἀκολουθῶ, παρακολουθῶ τι, συμβαδίζω τι. «Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως κλπ.» (Ματθ. δ', 25), ὁ ἐστὶν προέπεμψαν, συνώδευσαν τὸν Ἰησοῦν· καὶ η', 1. 10. «καὶ εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦσι», ὁ ἐστὶν τοῖς συνοδοιπόροις, ἢ τοῖς περιεπατήσασιν· καὶ ιβ', 15. κζ', 55. Μάρκ. ε', 24. ι', 52. «Καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ἐν τῇ ὁδῷ»· «Ἐπιοὺς γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθοῦσης πέτρας» (Α'. Κορινθ. ι', 4), ὁ ἐστὶν ἐκ τῆς πέτρας, ἥτις ἠκολούθει τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ ἐν Χωρὴβ καὶ ἐκ Κάδης, καὶ ἥτις διὰ θαύματος, ὁ ἐστὶν δι' ὑπερφυσικῆς δυνάμεως ἐδίδε τὸ ὕδωρ. Παράβ. Αἰ-

λιαν. Π.Ι.β', 40· «ὕδωρ ἠκολούθει Ξέρξη τὸ ἐκ τοῦ Χοάσπου».

Ἀκολουθεῖ μεταφ. εἰμαι ἀκόλουθος, μαθητὴς τινος, εἰμαι σύμφωνος πρὸς τὰς δοξασίας τινός· «Ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ» (Ματθ. δ', 20), ὃ ἐστὶν ἐγένοντο μαθηταὶ αὐτοῦ· κ', 22 καὶ θ', 9· «Καὶ λέγει αὐτῷ, ἀκολούθει μοι» καὶ ιβ', 27, 28· «Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν» (Μάρκ. α', 18, η', 34 καὶ θ', 38). «Ὁς οὐκ ἀκολουθεῖ ὑμῖν», ὃ ἐστὶ δὲν εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν διδασκαλίαν ὑμῶν, δὲν εἶναι ὁπαδὸς τοῦ κηρύγματος ὑμῶν· «Ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ» (Ἰωάν. α', 41, η', 12), ὃ ἐστὶν ὅστις ἀκολουθεῖ εἰς τοὺς λόγους μου, γίνεται ὁπαδὸς τῶν δογμάτων μου κλπ. Ἡ σημασία αὕτη τῆς λέξεως προήλθεν ἐξ ἀρχαίας συνηθείας τῶν Ἑβραίων διδασκάλων καὶ τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, οἵτινες περιστοιχοῦμενοι ὑπὸ τῶν αὐτῶν μαθητῶν συνεβάδιζον, διαλεγόμενοι μετ' αὐτῶν περὶ θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων.

ΚΑΙ ΑΥΘΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ.

Καὶ ἐξ Ὀδησοῦ, καὶ ἐκ Βώλου γράφουσιν ἡμῖν ἐρωτῶντες, πῶς εἰς τὰ περὶ τῆς ἐρέτος διαφορᾶς τῆς εορτῆς τοῦ Πάσχα ἄρθρα ἡμῶν διελέθμεν, ὅτι τὸ Νομικὸν Φάσκα ἦν κατὰ τὴν 18 Ἀπριλίου, ἐνῷ οἱ Ἰουδαῖοι ἐώρτασαν αὐτὸ τῇ 15 Μαρτίου κατὰ τὰ Ἡμερολόγια. — Μὴ ἔχοντες πρόχειρα Ἡμερολόγια ἐν τῇ συντάξει τῶν ἄρθρων ἐκείνων, μῆτε Πασχαλόλογοι ὄντες, ὥστε κατὰ τὴν «Φωνήν» τῆς Κερκύρας ἀπὸ μνήμης νὰ ἡξεύρωμεν τὸν Πίνακα, ὅπως οἱ μαθηταὶ τῆς Ἀριθμητικῆς τὸν Πυθαγορικὸν Πίνακα(α), κατεφύγομεν εἰς τὸ παρ' ἡμῖν Μέγα Ὁρολόγιον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ κατ' αὐτὸ ἐγράψαμεν. Ὅτε δὲ ἐλάβομεν τὰς ἀνωθι ἐπιστολάς, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἡ παρ' ἡμῖν ἐκδοσις τοῦ Ὁρολογίου λεληθανασμένως εἶχεν, ἐζητήσαμεν καὶ εἶδομεν καὶ ἄλλων ἐκδόσεων Ὁρολογίων· τὰ πάντα ἐσημεῖον τὸ Νομικὸν Φάσκα κατὰ τὴν 18 Ἀπριλίου. Καὶ δικαίως· διότι οὕτω μόνον ἐξηγεῖται, ὅτι κατὰ τὰς 24 καὶ οὐχὶ κατὰ τὰς 17 Ἀπριλίου ἐωρτάσαμεν ἐφέτος τὸ Πάσχα. Τὰ δὲ Ἡμερολόγια πόθεν ἀρῶμενα εἰς τὰς 15 Μαρτίου σημεῖοις τὸ Νομικὸν Φάσκα, τοῦτο ἡ ἐξήγησις ἀπόκειται εἰς τοὺς ἐκδότας αὐτῶν.

Περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου καὶ ἐπιστολὴν ἐλάβομεν ἀπὸ 11 Μαΐου ἐ. ἔ., ἢν μέχρι σήμερον δὲν ἡδυνήθημεν νὰ δημοσιεύσωμεν δι' ἑλλειψίν χώρου, καὶ σήμερον δὲν δυνάμεθα, εἰμὴ ἐν περιλήψει νὰ ποιησώμεθα μνηεῖα αὐτῆς. Ὁ ἐπιστέλλων, ὑπογράφόμενος «εἰς τακτικὸς ἀναγνώστης τῆς «Σιῶν», ἐπιφέρει κρίσεις εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 351 τῆς «Σιῶν» ἄρθρον ἡμῶν, «Καὶ αὖθις περὶ τῆς διαφορᾶς τῆς εορτῆς τοῦ Πάσχα», παραδέχεται μὲν ὡς ὀρθόν, ὅτι «καὶ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία, ὡς καὶ ἡ τῶν Διαμαρτυρομένων, ἐπέσης ἡμῖν

ἀπαρεγκλίτως τηρεῖ τὸν Ὅρον τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' Οἰκουμένης Συνόδου, ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς Εορτῆς τοῦ Πάσχα», ἀλλὰ θεωρεῖ ἐσφαλμένην τὴν ιδέαν ὅτι, «τὸ Νομικὸν Φάσκα γαινομερικῶς μόνον δύναται νὰ συμπέσῃ τῷ κατὰ Λατίνους καὶ Διαμαρτυρομένους Πάσχα, οὐδέποτε δὲ κατ' ἀκριβῆ χρονολογίαν». Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τοῦ διςχυρισμοῦ αὐτοῦ θεωρεῖ ζητητέον τὸν σκοπὸν, «δι' ὃν οἱ Ἱεροὶ Κανόνες, Συνδικαί τε καὶ Ἀποστολικοὶ, ἀπηγόρευσαν, λέγει, αὐστηροτάτοις ἐπιτιμίαις, οὐχὶ τὸ διάφορον τῆς ἡμερομηνίας, ὅπερ οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν παρὰ τῷ πνεύματι τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τὸ μὴ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν συνεορτάζειν μετὰ τῶν Ἰουδαίων, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ οὐσία τοῦ πράγματος. Ὁ σκοπὸς οὗτος, λέγει, τῶν Ἱερῶν Κανόνων, ὅστις καὶ ἡ οὐσία ἐστὶ, δηλοῦται διὰ τοῦ Ὁρου τῆς Α' Οἰκ. Συνόδου, διὰ τοῦ Ζ' καὶ Ο' τῶν Ἀποστόλων, διὰ τοῦ Α' τῆς Ἀντιοχείας καὶ ἄλλων τινῶν σχετικῶν Κανόνων. Τὸ πνεῦμα λοιπὸν, ἐξακολουθεῖ ὁ ἐπιστέλλων, καὶ ἡ οὐσία ἀπάντων τούτων τῶν Κανόνων εἶναι τὸ νὰ μὴ συνεορτάζωσιν οἱ Χριστιανοὶ οὔτε πρὸ τῶν Ἰουδαίων τὸ Πάσχα, ἀλλ' οὔτε καὶ μετ' αὐτῶν, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν δηλονότι, διότι συμπίπτει ὁ τύπος μετὰ τῆς ἀληθείας, ἡ θυσία τοῦ τυπικοῦ ἔκφυγος τῶν Ἰουδαίων μετὰ τῆς ζωῆς, τῆς Ἀναστάσεως, τοῦ ἀληθοῦς καὶ πραγματικοῦ ἁγίου, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο εἶναι, λέγει, τὸ πνεῦμα τῶν Κανόνων, ἀδιαφορούντων, ἐὰν ἡ 5 Ἀπριλίου λ. χ. κατ' ἡν συμπίπτει τὸ Πάσχα τῶν Δυτικῶν τῷ τῶν Ἰουδαίων, εἶναι 5 Ἀπριλίου κατὰ τοὺς Ἰουδαίους, κατὰ δὲ τοὺς Λατίνους εἶναι 17 Ἀπριλίου. Συνεορτάζοντες λοιπὸν, ἐπιφέρει, οἱ Δυτικοὶ τὸ Πάσχα αὐτῶν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν μετὰ τῶν Ἰουδαίων, παρὰ τὰ διακελεύματα τῶν Ἱερῶν Κανόνων, ἢ καὶ ἐορτάζοντες τοῦτο πρὸ τῶν Ἰουδαίων, ἀμαρτάνουσιν οὐσιωδῶς. Τούτων οὕτως ἐχόντων, συμπεραίνει, ἄρα οὐσιωδῶς μὲν εἶναι ἡ συμπτωσις κατὰ τὸ συνεορτάζειν τὸ Πάσχα, φαινομενικῇ δὲ κατὰ τὴν χρονολογίαν. Κατ' ἀκολουθίαν, συμπίπτοντος τοῦ Νομικοῦ Φάσκα οὐχὶ χρονολογικῶς, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν τῷ Πάσχα τῶν Δυτικῶν, ὑπάρχει λόγος, καὶ λόγος οὐσιωδῆς, διὰ τὴν τήρησιν τῶν Ἱερῶν Κανόνων, ὅπως ἀναβάλλωσι καὶ οἱ Δυτικοὶ τὴν εορτὴν τοῦ Πάσχα εἰς τὴν μεθεπομένην Κυριακὴν, ὡς τοῦτο ποιοῦμεν ἡμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι, σεβόμενοι τοὺς Ἱεροὺς Κανόνες, καὶ διὰ τὴν τάξιν καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν, ὑπὲρ ὧν προέβλεψαν οἱ ἅγιοι ἡμῶν Πατέρες καὶ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, καὶ ἐν ἰδίῳ αὐτῶν ὀρθῷ στοχασμῷ».

Ταῦτα ἐν συνόψει γράφει ὁ ἐπιστέλλων. Ἡ «Σιών» οὐδεμίαν ἔχει ἀντίρρῃσιν νὰ ἐπιφέρει ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων πρὸς ἡμᾶς ἐπιστολῶν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ζακύνθου, τοῦ καὶ συντάκτου τῆς «Σιῶν», μνησθέντος τὰ τῆς περιοδείας αὐτοῦ εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἀνατολῆς. Ἐν περιλήψει δημοσιεύομεν τὰ μέρη εἰς ἃ μετέβη, καὶ διέτριψε μέχρι τοῦδε, ἐπιφυλασσόμενοι ἐν καιρῷ νὰ δημοσιεύσωμεν κατὰ σειράν αὐτὰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἐν αἷς λεπτομερῶς περιγράφει τὰς ἐντυπώσεις αὐτοῦ ἐκ τῶν ὧν ἐπεσκέφθη μερῶν. Ἐκ τῶν ἡδὴ δημοσιευθέντων ἐν τοῖς ὑπ' ἀριθ. 347 καὶ 352 φύλλοις τῆς «Σιῶν» ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνώσται τῆς «Σιῶν» τὰ τοῦ ταξιδίου αὐτοῦ. Ἐξ Ἱεροσολύμων μετέβη ὁ Ἀρχιεπίσκοπος εἰς τὴν Ἱερικὴν, ἐπεσκέφθη τὸ Σαραντάριον ὄρος, τὰς Μονὰς τὰς ἐν τῷ Ἰορδάνῳ ποταμῷ, ἔνθα ἔλαβε μεγάλας περιποιήσεις, μετέβη εἰς τὴν Νεκρὰν Θάλασσαν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰορδάνου ἱστορικὴν Μονὴν τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Ἐπετέλεσε τὴν ἱερὰν Λειτουργίαν ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ Ἰορδάνου, κατασκευασθείσης ἁγίας Τραπεζῆς ἐπ' αὐτοῦ τοῦ βείθρου, παρόντων καὶ πολλῶν προσκυνητῶν. Ἀφ' ἐσπέρας δὲ ἐν παννυχίδι ἐψάλθη ὁλόκληρος ἡ Ἀκολουθία τῶν ἁγίων Θεοφανείων μετὰ

ταῦτα πάλιν διὰ τῆς Ἱερικῆς ἐπανήλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἐξ Ἱεροσολύμων ἀνεχώρησε διὰ ξηρᾶς πορευόμενος εἰς Ναζαρέτ, τρεῖς ἡμέρας ἀπέχουσιν ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἐπεσκέφθη διάφορα ἱστορικὰ μέρη, περὶ ὧν ἄλλοτε θέλομεν διαλέγει λεπτομερέστερον. Ἐπεσκέφθη τὴν πηγὴν τοῦ Ἰακώβ, ἐν ἣ ὁ Χριστὸς μετὰ τῆς Σαμαρείτιδος συνδιελέχθη, τὴν Νεάπολιν, τὴν ἄλλοτε Συχὲμ, ἐν ἣ διεσώθησαν καὶ οἰκογένειαι τῶν παλαιῶν Σαμαρειτῶν. Ὁ Παββίνος τῶν Σαμαρειτῶν ἐξιδιασμένως περιποιήθη τὸν Ἀρχιεπίσκοπον, συνοδεύσας αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ ὄρους Γαριζὲν, καὶ συνδιαλεχθεὶς μετ' αὐτοῦ ἐν ἐκτάσει περὶ πολλῶν θεολογικῶν ἀντικειμένων. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος περιγράφει θαυμασίως τὴν ἀπόψιν, ἣν ἔσχεν ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Γαριζὲν, ὑπὸ τὸ ὁποῖον κεῖται τὸ φρέαρ τοῦ Ἰακώβ, ὁ τάφος τοῦ Ἰωσήφ καὶ ἄλλα πολλὰ ἱστορικὰ ἀντικείμενα. Ἐκ Ναζαρέως ὁ Ἀρχιεπίσκοπος μετέβη εἰς τὴν παλαιὰν Σεβάστειαν, ἐν ἣ πολλὰ λείψανα τοῦ ἀρχαίου μεγαλείου σώζονται, καὶ δὴ καὶ ὁ τάφος τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Τέλος ἐφθασεν εἰς Ναζαρέτ. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ναζαρέτ Νήφων ὠδήγησε τὸν Ἀρχιεπίσκοπον εἰς τὸ Θαβώριον ὄρος, ἐν ᾧ ἐπετέλεσεν οὗτος τὴν ἱερὰν Λειτουργίαν, κηρύξας καὶ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἡ περιγραφή τοῦ Θαβωρίου ὄρους εἶναι θαυμασία, ἣν ἐν καιρῷ θέλομεν δημοσιεύσει. Μετὰ ταῦτα μετέβησαν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰορδάνου κατὰ τὸ μέρος, ἐν ᾧ σχηματίζεται ὁ ποταμὸς ἐκ τῆς Τιβεριάδος θαλάσσης. Μεγαλοπρεπέστατον γεῦμα ἐδόθη ἐκεῖ εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον. Ἀκολουθῶς μετέβησαν εἰς τὴν πόλιν Τιβεριάδα, καὶ ἐκεῖθεν ἐπιβάντες πλοιαρίου ἐταξίδευσαν ὅλην τὴν ἱστορικὴν λίμνην Γεννησαρέτ, ἐπισκεφθέντες διάφορα μέρη, τὴν Καπερναοὺμ, τὴν Βηθσαῖδα, τὰ Μάγδαλα, πατρίδα τῆς Μαρίας, καὶ ἄλλα. Ἐκ τῆς Τιβεριάδος ἀνεχώρησαν ἐπισκεφθέντες τὰ ἱστορικὰ μέρη τοῦ Ἐβαγγελίου· τὸ ὄρος, ἐν ᾧ ἐξεφώνησεν ὁ Χριστὸς τὴν περίφημον ὁμιλίαν πρὸς τὸν λαόν, τὸ μέρος, ἐν ᾧ ἡλώγησε τοὺς πέντε ἄρτους, τὴν Κανὰ τῆς Γαλιλαίας, ἐν ἣ ὁ γάμος, καὶ ἄλλα. Τέλος ἐπεστρεψαν εἰς Ναζαρέτ. Ἐν τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ πόλει ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἐπετέλεσε τὴν ἱερὰν Λειτουργίαν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ προσκυνήματος, ἥτοι τοῦ τόπου, ἐν ᾧ εὐηγγελίσθη ὁ Ἄγγελος τὴν Παρθένον. Ἀκολουθῶς κατέβη εἰς τὰς παραλίους πόλεις Κάθφα καὶ Πτόλεμαῖδα, καὶ ἐκεῖθεν διὰ θαλάσσης μετέβη εἰς Βηρυττόν. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἔμεινεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ὀκτὼ ἡμέρας· ἐπεσκέφθη δὲ ὅλα τὰ ἐν αὐτῇ μεγαλοπρεπέστατα καταστήματα τῶν διαφόρων ἐθνῶν, οἷον Πανεπιστήμια, Γυμνάσια, Σχολαρχεῖα, Παρθενωγωγεῖα, Νηπιαγωγεῖα καὶ τὰ βιομηχανικὰ, τὰ ὁποῖα μετὰ θαυμασμοῦ περιγράφει ἐκπληττόμενος ἐπὶ τῇ ἀμίλλῃ τῶν ἐθνῶν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, τίς νὰ ἐπιδειχθῇ περισσότερον. Ἐν καιρῷ θέλομεν δημοσιεύσει τὰς αὐτογράφους ἐπιστολάς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Ἐκ Βηρυττοῦ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος μετέβη εἰς Δαμασκόν, ἐπισκεφθεὶς ἐν αὐτῇ πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει περιέργον. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Βαλβὲκ, εἰς ἐπισκεψίν τῶν ἐκεῖ ἀρχαιοτήτων· εἶναι λίαν περιέργος ἡ περιγραφή τῶν λειψάνων ἐκείνων τῆς ἀρχαιότητος ὑπὸ τὴν ἐποψίν τοῦ μεγαλείου, ὡς περιγράφει αὐτὰ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος. Διὰ τοῦ Λιβανίου ὄρους ἐπέστρεψεν εἰς Βηρυττόν· ἐκεῖθεν ἀνεχώρησεν εἰς Κύπρον, ἔνθα ἐπεσκέφθη τὸν τάφον τοῦ ἁγίου Λαζάρου καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ παλαιὰν Ἐκκλησίαν· ἐξεφώνησε δὲ ἐκεῖ λόγον ἐνώπιον πολυπληθοῦς ἀκρατηρίου. Οἱ Κύπριοι ὑπερβαλλόντως περιποιήθησαν τὸν Ἀρχιεπίσκοπον. Ἐκ Κύπρου μετέβη εἰς Ρόδον, ἐπισκεφθεὶς καὶ τὰ ἐν τῇ νήσῳ ἐκείνῃ, καὶ ἀκολουθῶς εἰς Σμύρνην, ὁποῦθεν ἔχομεν τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἐπιστολήν. Ἐν Σμύρνῃ προσεκληθὲν ἀμέσως νὰ ἐπιτελέσῃ τὴν ἱερὰν Λειτουργίαν κατὰ τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν· νὰ ἐκφωνήσῃ δὲ καὶ λόγον ἐνώπιον τοῦ πλήθους τῶν ἐν Σμύρνῃ Χριστιανῶν, ἐπὶ αἰσθηματικῇ θρησκευτικῇ τε καὶ ἐθνικῇ ἐκάστοτε διακρινόμενων. Ἐκ Σμύρνης ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, ὡς γράφει ἡμῖν, προτίθεται νὰ μεταβῇ εἰς Κων(σταντι)νούπολιν.

(α) Ἡ ἐν Κερκύρᾳ ἐκδομένη «Φωνή» ἐν ἰδίῳ ἐπὶ τοῦτο φύλλῳ (τῆς 30 Ἀπριλίου) ἐκτενέστατον ἐδημοσίευσεν ἄρθρον μετὰ Πίνακος, ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ Πάσχα τοῦ 1888». Ἐκαστος κατανοεῖ, ὅτι ἄρθρον τοιαύτην ἐπιγραφὴν φέρον δὲν ἡδύνατο νὰ ἔχῃ ἄλλην ὑπόθεσιν, εἰμὴ αὐτὴν ταύτην, ἣν ἔφερον ἐπὶ κεφαλῆς, τὸ Πάσχα τοῦ 1888. Καὶ ὅμως περιεπλανήθη ὁ γράψας εἰς γενικότητα, διὰ δὲ τὸ Πάσχα τοῦ 1888, περὶ οὗ ἰδίως προέκειτο, οὐδὲ λέγειν ἀνέφερε· διότι δὲν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς μνηεῖα ἀξίαν τὴν διὰ τρεῖς ἐπαναληφθεῖσαν ἀπλήν φράσιν, ὅτι ἐορτάζομεν τὸ Πάσχα τὴν 24 Ἀπριλίου· τοῦτο μόνον καὶ οὐδὲν πλέον· τοῦτο ἦτο ἡδὴ γνωστόν. Ἀλλὰ τίνες οἱ λόγοι, δι' οὓς μέχρι τοῦ ἀνωτάτου σχεδὸν τούτου ὁρίου ἀνῆλθεν ἡ εορτὴ τοῦ Πάσχα ἐφέτος, (ὅπερ σπανιστάτον), καὶ πότε ἔδει νὰ ἐορτάζηται τὸ Νομικὸν Φάσκα, καὶ ἀν' οὗτω ἡ ἄλλως ἐορτάσθη, διότι ἐλέγχθη ἡδὴ ἐπανειλημμένως ὅτι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ διὰ τὸ Πάσχα εἶναι τὸ νὰ προηγηθῇ τὸ Νομικὸν Φάσκα, περὶ τούτων ἐγκαιρὸν ἦτο νὰ δοθῇ σαφὴς ἐξήγησις τοιοῦτο μᾶλλον, καθόσον κατ' αὐτὰς ἐκείνας τὰς ἡμέρας πολλοὺς λόγους ἐγένετο ἐν τῇ «Νέᾳ Ἐφημερίδῃ» καὶ ἐν ἄλλαις, ὅτι ἔδει νὰ ἐορτάζηται τὸ Πάσχα τῇ 17 Ἀπριλίου καὶ οὐχὶ τῇ 24ῃ. Καὶ ὅντως, ἀν τὸ Νομικὸν Φάσκα ἐορτάσαν οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὰ Ἡμερολόγια τῇ 15 Μαρτίου, καὶ οὐχὶ τῇ 18 Ἀπριλίου, καθὼς σημειοῦσι τὰ τῆς Ἐκκλησίας Ὁρολόγια, οὐδεὶς πλέον ὑπάρχει λόγος, ἵνα ἀναβληθῇ τὸ Πάσχα ἀπὸ τῆς 17 Ἀπριλίου εἰς τὴν μεθεπομένην Κυριακὴν. Περὶ τούτων πάντων ἀπόλυτος ἀνάγκη ἦν νὰ γένηται λόγος ἐν ἄρθρῳ ἐπιγραφομένῳ «τὸ Πάσχα τοῦ 1888». Ἀλλ' ἀντὶ τούτων τὴν ἐγγραφήν· Ἐτύχη ὁ γράψας, ἀν' ἐξ ἧς αὐτὸν ἀναγνώστων τῆς «Φωνῆς» ἐφύρεθ' ἐν αἷς δι' ἀνένουήσῃ τὰ γράφόμενα αὐτοῦ, καὶ μάλιστα τὰ τοῦ Πίνακος.